

LIBRIS

We know
books

EDGAR ALLAN POE

CĂRĂBUȘUL DE AUR
•
CRIMELE DIN RUE MORGUE
Nuvele, schițe, povestiri

Traducere în limba română
de ION VINEA

Studiu introductiv
de ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA

Ediție îngrijită, tabel cronologic
și opinii critice
de VALERIA FILIMON

Pentru proza și notele cuprinse în prezentul volum,
traducătorul a utilizat lucrarea *The Complete Poems and
Stories of Edgar Allan Poe*, Alfred Knopf, New York, 1958
(ediția a III-a).

Textul a fost revăzut și adaptat normelor ortografice în
vigoare azi, aprobate de Academia Română.

Editura AGORA

deschide o nouă modalitate a simțirii moderne, pe care în Europa o vor începe abia simbolistii. Nu întâmplător el a fost în special gustat, tradus și valorificat de aceștia, de Baudelaire, de Mallarmé (primul a tălmăcit opera în proză, al doilea a dat un frumos text francez la *Ulalume*), și nu întâmplător, Debussy a fost unul dintre marii săi admiratori.

Necesitățile cristalizării unei atare sensibilități l-au dus pe poetul american spre o serie întreagă de inovații tehnice, menite de altfel să realizeze și ideea lui, de obârșie platonice, despre poezie ca realizare ritmică a frumuseții eterne. Mijloacele sugestiei sunt de aceea folosite cu precădere de către Poe, în toate modurile apte de a realiza atmosfera dorită. De aici forța muzicală a versurilor, capacitatea lor incantatorie care în *Corbul*, în *Annabel Lee* sau în *Ulalume* exaltă sentimentul de amintire dureroasă și singurătate iremediabilă.

Sigur că cititorul nostru de azi, optimist și încrezător în viață, nu va mai înțelege pe Poe ca un contemporan ori ca un urmaș simbolist, cufundându-se în clarobscurul, în penumbra trăirilor sale, exaltându-le. El reface însă traiectoria vieții dureroase a lui Edgar Poe, mare poet neînțeles și neadaptat timpului său, reface traiectoria completă a gândirii romanticului american și-i explică în felul acesta toată opera, cu pozele și sinceritățile ei la fel de amare.

Pătrunzând drama existenței scriitorului, a neîmplinirii lui, cititorul poate înțelege și măreția elanurilor unei imaginații cu atâtea aripi, purtate spre toate tărâmurile cunoașterii, înțelege și limitele și căderile spre care l-au dus insistențele obsesive (și acestea explicabile) asupra morbidului și uneori patologicului din câteva opere. Dar umanitatea lui Poe, marea lui aspirație spre cunoaștere, puterea de analiză a aspectelor realului, efectele artistice ale unei adânci sensibilități, înnoirile în tehnica versului sunt tot atâtea valori pe care opera lui le fixează în istoria literaturii universale. Putem spune și noi despre Edgar Allan Poe ceea ce el spunea într-o frumoasă pagină critică (dintre multele și interesantele pe care le-a scris) despre Coleridge, romanticul englez: „*Despre el nu pot vorbi decât cu respect. Ce intelect puternic! Ce forță uriașă!... El și-a întemnițat propriile idei prin barierele pe care le-a ridicat împotriva ideilor celorlalți. E trist să te gândești că o astfel de minte s-a îngropat în metafizică și, precum petuniile, își risipește parfumul numai asupra nopții. Citind poezia acestui om, tremur ca unul care, stând pe un vulcan, e conștient din înșuși întunericul ce țâșnește din crater, de focul și lumina ascunse dedesubt.*”

ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA

BON-BON

*Quand un bon vin meuble mon estomac,
Je suis plus savant que Balzac,
Plus sage que Pibrac¹;
Mon bras seul faisant l'attaque
De la nation Cossaque,
La mettroit au sac;
De Charon² je passerois le lac,
En dormant dans son bac;
J'irai au fier Éaque³,
Sans que mon coeur fit tic ni tac,
Présenter du tabac.⁴*

Vodevil franțuzesc

Că Pierre Bon-Bon era un birtaș cu însușiri deosebite, socot că nimeni dintre cei ce se perindau prin micul lui *café* din fundătura Le Febvre, la Rouen, în timpul domniei lui..., n-ar putea s-o tăgăduiască. Că Pierre Bon-Bon era la fel de priceput și în filosofia epocii sale este, după părerea mea, și mai greu de tăgăduit. E mai presus de orice îndoială că pateul lui de fîcat era fără de prihană. Dar ce condei ar putea preamări cum se cuvine eseurile lui *sur la Nature*⁵, cugetările lui *sur l'Âme*⁶, observațiile lui *sur l'Esprit*⁷? Dacă omletele lui, dacă fripturile lui împănate erau neprețuite, care scriitor din vremea aceea n-ar fi dat pe o singură idee de-a lui Bon-Bon de două ori mai mult decât pe tot maldărul de idei al tuturor celorlalți cărturari la un loc?

Bon-Bon scotocise prin biblioteci pe care nimeni nu le mai cercetase... citise mai mult decât și-ar putea închipui cineva care știe ce înseamnă a citi... Înțelesese mai multe decât ar fi socotit cineva că-i poate fi dat să înțeleagă... Și, cu toate acestea, în timp ce lui îi mergea de minune, orașul Rouen nu ducea lipsă de autori care susțineau că „în scrierile sale nu se găsea nimic din puritatea Academiei⁸, nici din profunzimea Lyceum⁹-ului“, cu toate că – luați bine seama! – învățăturile lui nefiind,

cătuși de puțin, pe înțelesul tuturor, nu se poate spune, totuși, că erau greu de înțeles. Și cred că tocmai pentru că erau atât de clare, multă lume ajunsese să le găsească obscure. Lui Bon-Bon, și nu altuia – dar asta rămâne între noi –, lui Bon-Bon îi datorează, în bună parte, marele Kant metafizica lui. Desigur că Bon-Bon nu era un platonician și nici, la drept vorbind, un aristotelian; și nu-și pierdea, ca modernul Leibniz, timpul prețios, care putea fi folosit pentru a născoci vreun nou fel de *fricassée*¹⁰, sau pentru a analiza *facili gradu*¹¹, o senzație, în încercări ușurate de a bătea apa în piuă într-o controversă filosofică. Nicidecum! Bon-Bon era ironic. Bon-Bon mai era și italic. El raționa *a priori*¹², raționa și *a posteriori*¹³. Ideile lui erau înnăscute, sau dimpotrivă. Credea în Gheorghe din Trapezunt¹⁴, credea în Bessarion¹⁵. Bon-Bon era pur și simplu un bonbonist.

Am vorbit despre filosof în calitatea lui de birtaş. N-aș voi totuși ca vreun prieten de-al meu să-și închipuie că, îndeplinindu-și îndatoririle ereditare în această îndeletnicire, i-ar fi lipsit eroului nostru adevărata prețuire a măreției și a însemnătății ei. Departe de așa ceva. Era cu neputință de spus cu care latură a profesiei sale se mândrea mai mult. După părerea lui, puterile spiritului sunt în strânsă legătură cu capacitatea stomacului. Mă îndoiesc, într-adevăr, că se deosebea prea mult de chinezi, care susțineau că sufletul e în pânțece. În orice caz, socotea că grecii aveau dreptate când foloseau același cuvânt pentru minte și diafragmă¹⁶. Nu vreau să strecor prin aceasta o învinuire de lăcomie, sau orice altă învinuire gravă în sarcina metafizicianului. Dacă Pierre Bon-Bon avea și el cusururile sale – care om de seamă nu are cu miile? –, dacă Pierre Bon-Bon, precum zic, avea cusururile sale, erau cusururi de foarte mică însemnătate, greșeli care, firește, la alte firi au fost adesea privite mai degrabă ca virtuți. Cât privește una dintre amintitele slăbiciuni, nici n-aș fi pomenit-o în această povestire de n-ar fi jucat un rol precumpănitor, de n-ar fi ieșit atât de mult *in alto rilievo*¹⁷ pe fondul statornic al caracterului său. Niciodată nu putea îngădui să piardă prilejul de a face un târg. Nu fiindcă ar fi fost zgârcit, o, nu! Nu era cătuși de puțin nevoie, pentru mulțumirea filosofului, ca târgul să fie în folosul său. Era de ajuns să încheie un târg, orice fel de târg, în orice condiții și în orice

împrejurări, ca, zile întregi după aceea, un zâmbet de biruință să-i lumineze chipul și o clipire din ochi, plină de înțeles, să facă dovada înțelepciunii lui.

N-ar fi de mirare ca o meteahnă atât de ciudată cum este aceea pe care tocmai am pomenit-o să atragă orișicând atenția oamenilor și să dea de vorbit. Firește că, în epoca povestirii noastre, mai de mirare ar fi fost dacă această ciudățenie *n-ar fi* atras atenția. Merse vestea curând că, în împrejurări de acest fel, surâsul lui Bon-Bon părea cu totul deosebit de schima veselă și sinceră cu care făcea haz de propriile sale glume sau își întâmpina cunoscuții. S-au zvonit lucruri tulburătoare; s-au înșirat povești despre târguri primejdioase, încheiate în pripă și însoțite de remușcări târzii. Și se dădură ca pildă anumite însușiri de neînțeles, și dorințe nelămurite, și unele apucături nefirești, folosite de capul răutăților pentru înfăptuirea scopurilor sale înțelepte.

Filosoful avea alte slăbiciuni, dar care sunt abia vrednice de luat în seamă. Așa, de pildă, prea puțini sunt oamenii înzestrați cu o nemaipomenită adâncime de gândire și care să nu aibă în același timp și înclinare spre băutură. Și dacă adâncimea de gândire e doar pricinuită și stimulată de această înclinare, sau e mai degrabă dovedită prin ea, iată un lucru gingaș și greu de hotărât. După câte am aflat, Bon-Bon nu socotea că problema ar fi vrednică de o cercetare amănunțită; nici eu, de altfel. Lăsându-se totuși în voia unei tendințe atât de clasice, nu e de crezut că birtășul să fi pierdut din vedere acel discernământ bazat pe intuiție, care de obicei caracteriza omletele și eseurile sale deopotrivă. În singurătatea lui, sortise vinului de Bourgogne un ceas anume, iar pentru vinul Côtes du Rhône erau hărăzite alte clipe prielnice. Pentru el, Sauternes¹⁸-ul era față de Médoc¹⁹ ceea ce era Catul²⁰ față de Homer. Sorbea dintr-un pahar de St. Peray jucându-se cu un silogism, dar descurca o întreagă argumentare cu Clos-Vougeot²¹, și nimicea o teorie cu un puhoi de Chambertin²². Bine-ar fi fost dacă același simț ascuțit al cuviinței l-ar fi călăuzit și în acea înclinare, pomenită mai sus, de a încheia târguri, dar nu era cazul cătuși de puțin. La drept vorbind, această latură a spiritului filosofului Bon-Bon începu să ia, în cele din urmă, un caracter mistic,

LIBRIS books
intens și straniu, și părea înrăurit cu putere de drăcoveniile autorilor lui germani preferați.

A intra în micul lui *café* din fundătura Le Febvre însemna, în acel răstimp al povestirii noastre, a intra în sanctuarul unui om de geniu. Bon-Bon era un om de geniu. Nu se găsea în tot Rouenul un *sous-cuisinier*²³ care să nu-ți fi putut spune că Bon-Bon era un om de geniu. Până și pisica știa acest lucru, și se ferea să dea din coadă în fața omului de geniu. Zăvodul lui uriaș cunoștea faptul și, când se apropia stăpânul, își trăda sentimentul de inferioritate printr-o purtare smerită, pleoștind urechile și lăsând să-i atârne falca de jos, care nu era tocmai nevrednică de un câine. E adevărat totuși că mare parte din respectul acesta ar fi putut fi pus pe seama înfățișării metafizicianului. Trebuie să spun că o înfățișare deosebită se bucură de un mare prestigiu chiar și în fața unui dobitoc, și recunosc fără șovăire că mai ales felul cum arăta birtașul părea menit să impresioneze închipuirea patrupezilor. Există o ciudată atmosferă de măreție în jurul celor mari când sunt mici – dacă-mi îngăduiți o expresie cam în doi peri – o măreție care, în toate timpurile, nu poate fi datorită numai aspectului fizic. Cu toate că Bon-Bon era înalt numai de trei picioare²⁴ și avea un căpșor cât se poate de mic, ar fi fost cu neputință să vezi pântecul lui rotund fără a încerca un sentiment de grandoare, care aproape că atingea sublimul. Câini și oameni deopotrivă trebuie să fi văzut în dimensiunile acestuia un simbol al cunoștințelor sale, iar în imensitatea trupului, un lăcaș potrivit pentru sufletul său nemuritor.

Aici, dacă mi-ar face plăcere, aș putea să vorbesc mai pe larg despre îmbrăcămintea și alte mici amănunte ale înfățișării metafizicianului. Aș putea spune că părul eroului nostru era tuns scurt, pieptănat lins pe frunte și acoperit cu o tichie de flanelă albă, țuguată și cu ciucuri, că surtucul lui verde ca mazărea nu era croit la fel cu cele purtate de mai toți birtașii vremii; că mânecile erau mai largi decât îngăduiau legile modei, că manșetele n-aveau căptușeală de postav de aceeași calitate și culoare cu surtucul, așa cum se obișnuia în acele vremuri înapoiate, ci erau împodobite fistichiu cu o catifea pestriță, genoveză; că se încălța cu papuci de un roșu strălucitor de purpură, cu filigrane ciudate, și care ar fi putut să fie lucrați în Japonia de n-ar fi fost vârfulurile lor ascuțite și

gingașe și nuanțele sclipitoare ale chenarelor și broderiilor; că pantalonii erau dintr-o țesătură galbenă, mătăsoasă, numită *aimable*, că veșmântul său albastru ca cerul, semănând ca formă cu un halat, bogat împodobit peste tot locul cu desene stacojii, îi flutura cu trufie pe umeri, ca o ceață a dimineții, și că întregul său port i-a inspirat Benvenutei, improvizatoarea din Florența, faimoasele cuvinte: „Anevoie ai fi putut spune dacă Pierre Bon-Bon era cu adevărat o pasăre-a-paradisului, ori mai degrabă un adevărat paradis al perfecțiunii“. Aș putea, zic eu, să vorbesc pe larg despre toate aceste lucruri dacă mi-ar fi pe plac; dar mă opresc; amănuntele ce privesc numai persoana eroului pot fi lăsate autorilor de romane istorice, care sunt mai prejos de înălțimea morală a faptului în sine.

Am spus că „a intra în cafeneaua din fundătura Le Febvre însemna a intra în sanctuarul unui om de geniu“; dar numai omul de geniu era în stare să prețuiască așa cum se cuvine harul acestui sanctuar. O emblemă, înfățișând un uriaș volum *in-folio*²⁵, se legăna în fața intrării. Pe o parte a cărții era zugrăvită o sticlă, pe cealaltă, un pateu. Pe copertă era înscris cu litere mari titlul: *Oeuvres de Bon-Bon*²⁶. În chipul acesta, îndoita îndeletnicire a proprietarului era figurată cu o deosebită gingășie.

De îndată ce treceai pragul, aveai dinaintea ochilor întreg interiorul casei. *Café*-ul era alcătuit dintr-o încăpere veche, bătrânească, lungă și joasă. Într-un colț se afla patul metafizicianului. O draperie și un polog *à la Grecque*²⁷ îi dădeau o înfățișare din care nu lipsea nici confortul, nici clasicismul. În ungherul dimpotrivă se găseau laolaltă, înfrățite întru totul, uneltele de bucătărie și biblioteca. Pe bufet se odihnea în tihnă o farfurie cu lucrări de polemică. Ici, o tavă încărcată cu cele mai noi tratate de etică, dincolo, o oală cu diferite culegeri, format *in-duodecimo*²⁸. Cărți nemțești de morală zăceau pe grătar; alături de Eusebiu²⁹, puteai găsi o furculiță de prăjit, Platon se răsfața în voie într-o tigaie, și manuscrisele contemporane stăteau înfipte în frigare.

În afară de acestea, se poate spune despre *café*-ul lui Bon-Bon că se deosebea prea puțin de birturile obișnuite din vremea lui. În fața ușii se căsca o vatră uriașă. La dreapta vetrei, un bufet deschis lăsa să se vadă o strașnică însiruire de sticle etichetate.

Aici, într-un miez de noapte, în aspra iarnă a anului..., Pierre Bon-Bon, după ce ascultă câțva timp comentariile vecinilor în privința ciudatului său nărav, Pierre Bon-Bon, zic, după ce îi dădu pe toți afară, încuie ușa după ei cu o înjurătură și se cuibări întărâtat în fundul unui fotoliu de piele, lângă un foc de vreascuri ce ardeau cu flăcări mari.

Era una din acele nopți de spaimă, cum nu se pomenesc decât una sau două într-un veac întreg. Ninge cumplit, și casa se cutremura din temelii sub răbufnirile vântului, care, năpustindu-se prin crăpăturile zidurilor și revărsându-se năprasnic prin horn, zgâlțâia îngrozitor draperia de la patul filosofului și strica rânduiala calupurilor pentru pateuri și a hârtiilor sale. Afară, emblema uriașă se bălăngănea în bătaia furtunii, scârțâia cobind a rău, și încheieturile ei de stejar tare scoteau un sunet jalnic.

Metafizicianul nu era în toane bune, zic, când își trăsese jilțul la locul obișnuit, lângă foc. O mulțime de întâmplări ciudate, petrecute în timpul zilei, îi tulburaseră seninătatea cugetării. Încercând să facă *oeufs à la Princesse*, nimerise din păcate o omeletă *à la Reine*; răsturnând o tocană, fusese împiedicat să descopere un principiu de etică; și – asta îi mai lipsea! – una dintre acele afaceri strălucite care-l bucurau atât de mult de câte ori le putea duce la bun sfârșit fusese zădărnicită!

Dar la tulburarea minții sale, stârmită de aceste neajunsuri neînțelese, venea să se alătore într-o oarecare măsură și acel neastâmpăr nervos pe care o furtună dezlănțuită la vreme de noapte pare într-adins făcută să-l pricinuiască. Își fluieră zăvodul negru, uriaș, de care am pomenit mai sus, ca să-l facă să vină lângă el, și, așezându-se neliniștit în jilț, nu se putu împiedica să arunce o privire iscoditoare și îngrijorată în acele unghere mai depărtate ale încăperii, a căror umbră de nepătruns nici roșia strălucire a focului nu izbutea s-o alunge decât în parte. După ce sfârși cercetarea, al cărei scop anume poate că nici el nu-l cunoștea, trase lângă jilțul său o măsuță încărcată cu cărți și hârtii și se adânci curând în revizuirea unui voluminos manuscris pe care avea de gând să-l dea la tipar a doua zi.

Trecuseră câteva minute de când se apucase de treabă, când, deodată, în odaie o voce plângărească îi șopti:

– Nu sunt grăbit, *monsieur* Bon-Bon...

– Drace! strigă eroul nostru, sărind în picioare, răsturnând măsuța și privind cu uimire împrejur.

– Foarte adevărat! răspunse liniștit vocea.

– Foarte adevărat? Ce e foarte adevărat? Cum de ai ajuns aici? răcni metafizicianul când dădu cu ochii de ceva ce zăcea întins pe pat în toată lungimea lui.

– Spuneam, zise nepoftitul, fără a lua în seamă întrebările, spuneam că nu sunt deloc grăbit, că afacerea pe-otru care mi-am îngăduit să vin la dumneata nu e de o grabnică însemnătate: pe scurt, pot foarte bine să aștept până ce-ți sfârșești comunicarea.

– Comunicarea mea! Ia te uită! De unde știi? Cum de ai ajuns dumneata să afli că scriam o comunicare, Dumnezeule sfânt?

– Sssttt! făcu arătarea, cu glas adânc și pătrunzător, și, ridicându-se din pat la iuțea, făcu un singur pas spre eroul nostru, în timp ce lampa de fier atârnată în tavan se cutremura, apucată de friguri, la apropierea lui.

Uimirea nu-l împiedică pe filosof să cerceteze cu de-amănuntul îmbrăcămintea și înfățișarea străinului. Trupul acestuia, peste măsură de subțiratic, dar de o înălțime care depășea cu mult mijlocia, se contura cu amănunțime datorită unui veșmânt ponosit de postav negru ce se lipsea strâns de piele, dar care, în alte privințe, era croit mai degrabă după moda veacului trecut. Veșmântul acesta fusese fără doar și poate menit unui ins mult mai mărunț decât purtătorul lui din clipa de față. Gleznele și încheieturile mâinilor îi erau dezgolite pe o întindere de câteva degete. Totuși, o pereche de cataramă foarte strălucitoare, la încălțăminte, dezmințeau sărăcia lucie vădită de celelalte părți ale îmbrăcăminții.

Avea capul gol și pleșuv de tot, afară de partea dinapoi, de unde îi atârna o coadă de o lungime vrednică de luat în seamă. O pereche de ochelari cu sticle verzi îi fereau ochii de influența luminii și totodată îi dădeau puțința să ascundă de văzul lumii atât forma, cât și culoarea lor. Nici urmă de cămașă pe trupul său; în schimb, o cravată albă, destul de soioasă, era legată cu mare grijă în jurul gâtului, și capetele ei, care atârnavă solemn unul lângă altul, lăsau să se creadă (dar nu dinadins, așa zice eu) că ar fi vorba de un cleric. De altfel, multe alte trăsături, atât în

LEPIS
books

înfățișarea, cât și în felul său de a se purta, ar fi putut prea bine întări o asemenea părere. Deasupra urechii stângi purta, după obiceiul notarilor din zilele noastre, un instrument ce semăna cu *stylus*³⁰-ul celor vechi. În buzunarul de la piept al veșmântului apărea, pusă la vedere, o cărțuție neagră, ferecată cu închizători de oțel.

Această carte, din întâmplare sau ba, era întoarsă în afară, în așa chip că pe cotor se puteau citi cuvintele *Rituel Catholique*³¹ scrise cu slove albe. Întreaga lui fizionomie vădea o tristețe neînțeleasă și chiar o paloare cadaverică. Fruntea era înaltă și adânc brăzdată de cutele pe care le sapă deprinderea de a gândi. Colțurile gurii erau lăsate și exprimau cea mai umilită smerenie. Mai avea și un fel de a-și împreuna mâinile, în timp ce pășea spre eroul nostru, un oftat adânc, și totodată o privire de o cuvioșie atât de deplină, încât nu se putea să nu te cucerească. Orice umbră de mânie pierise de pe chipul metafizicianului când – mulțumit fiind de cercetarea pe care o făcuse asupra persoanei musafirului – îi strânse mâna cu căldură și-i oferii un scaun.

Am săvârși totuși o greșală de neiertat dacă am atribui fulgerătoarea schimbare din sentimentele filosofului acelor cauze despre care e firesc să presupunem că ar fi avut vreo înrâurire. Într-adevăr, din câte am fost în stare să înțeleg în privința firii lui, Pierre Bon-Bon nu era câtuși de puțin omul care să se ia după purtările și felul de a fi al cuiva. Ar fi fost cu neputință ca un observator atât de iscusit al oamenilor și al lucrurilor să nu poată descoperi, pe loc, firea adevărată a ipochimenului ce se înființase în casa-i primitoare. Ca să nu spun mai mult, picioarele musafirului aveau o formă destul de aparte... Purta pe cap o pălărie de o înălțime neobișnuită... În partea dindărăt a pantalonilor se contura o umflătură care tremura neconținut, iar coada surtucului se mișca neîndoielnic. Închiiți-vă, deci, cu ce mulțumire sufletească s-a pomenit eroul nostru în tovărășia unei persoane pentru care avusese totdeauna cel mai nemărginit respect. Era însă prea bun diplomat pentru a lăsa să-i scape vreun semn că bănuiește adevărata stare de lucruri. Rolul lui nu era să pară că își dă seama cât de cât de înalta cinste ce i se făcea, așa, pe negândite, ci, intrând în vorbă cu oaspetele, să lămurească unele probleme de morală, care ar fi putut, dobândind un loc în ceea ce avea

el de gând a tipări, să lumineze neamul omenesc și totodată să-i aducă și lui nemuirea... Probleme pe care – ar trebui să adaug – vârsta înaintată a musafirului său și priceperea lui unanim cunoscută în științele morale îi îngăduiau prea bine să le discute.

Îndemnat de vederile lui înaintate, eroul nostru îl pofti pe acel *gentleman* să șadă, în vreme ce el se folosea de prilej ca să arunce câteva vreascuri în foc și să pună pe masa între timp reșezată la locul ei câteva sticle de vin *mousseux*³³. Isprăvindu-și treburile la rezezeală, își trase jilțul față în față cu al musafirului său și aștepta ca acesta să înceapă convorbirea. Dar planurile, chiar și cele urzite cu cea mai mare iscusință, sunt ades împiedicate în desfășurarea lor, și birtașul se văzu depășit de la cele dintâi vorbe rostite de musafirul său.

– Văd că mă cunoști, Bon-Bon, zise el. Ha! Ha! Ha! He! He! He! Hi! Hi! Hi! Ho! Ho! Ho! Hu! Hu! Hu! și diavolul, lăsând la o parte purtările smerite, deschise în toată lărgimea ei o gură până la urechi, dezvelind un șirag de dinți ascuțiți ca niște colți, și, dând capul pe spate, hohoti îndelung, hohot răsunător, puternic și răutăcios, în timp ce câinele negru, proptit pe etichetele dinapoi, intră și el în cor din răspuțeri; iar pisica tigrată, luând-o la goană pieziș, se opri deodată, miorlăind, în colțul cel mai depărtat al încăperii.

Filosoful, însă, nu; prea era om de lume ca să pufnească asemeni dulăului, ori să se trădeze prin miorlăit, ca motanul, că e cuprins de o nemaicunoscută frământare. Trebuie să mărturisim că a rămas puțin uimit văzând cum slovele albe ce alcătuiau titlul *Rituel Catholique* de pe cărțuția din buzunarul oaspetelui său își schimbă pe loc și culoarea, și înțelesul, și peste câteva clipe, în locul titlului de la început, scânteiau, cu litere roșii, cuvintele: *Régistre des Condamnés*³⁴.

Faptul acesta înspăimântător îl făcu pe Bon-Bon, când îi răspunse musafirului, să pară cam încurcat, ceea ce, într-alt fel de împrejurări, poate că nici nu s-ar fi observat.

– Prea bine, domnul meu, zise filosoful, prea bine, domnul meu... la drept vorbind, eu cred că sunteți... pe cuvântul meu!... adică, socot... îmi închipui... am o slabă... o foarte slabă idee... despre deosebita cinste... !